SS-II/2/2502/23

द्वितीयपत्रम्

अधिगमाकलनम्

समयः घण्टात्रयम् **पूर्णाङ्काः 100**

क. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(6×5=30)**

1. श्रेणीकरणस्य प्रकाराः के?
2. मूल्याकलनस्य स्वरूपं प्रतिपादयत।
3. प्रारूपमूल्याङ्कनं नाम किमिति स्पष्टयत।

अथवा

सङ्कलनात्मकमूल्याङ्कनं नाम किमिति स्पष्टयत।

4. मूल्याकलनोपकरणानि कानि? विवृणुत।

अथवा

अधिगमस्य आयामान् प्रपञ्चयत।

5. परीक्षाप्रबन्धनं नाम किम्? विवेचयत।

अथवा

प्रतिवेदनस्य उद्देश्यानि कानि? स्पष्टयत।

6. परीक्षासु नमनीयतायाः समावेशः कथं करणीय इति स्वमतं प्रकटयत।

ख. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(4×10=40)**

7. शिक्षकप्रतिपुष्टिः नाम का? तस्याः प्रकारान् विवृणुत।
8. वर्तमानपरीक्षाप्रणाल्या गुणदोषान् विवेचयत।

अथवा

परीक्षापत्रेषु प्रश्नानां स्तराभिवर्धनोपायाः के? विवृणुत।

9. परीक्षासु सूचनासम्प्रेषणप्रविधेः स्थानं सोदाहरणं प्रपञ्चयत।

अथवा

छात्रेषु प्रवेशपरीक्षाणां प्रभावः कथं भवतीति स्पष्टयत।

10. आत्ममूल्याकलन-सहयोगिमूल्याकलनयोः गुणदोषान् विवृणुत।

ग. द्वौ प्रश्नौ समाधेयौ। **(2×15=30)**

11. मूल्याकलनसन्दर्भान् विशदयत।

अथवा

चिन्तनप्रक्रियायां कार्यप्रश्नानां स्वरूपं विवेचयत।

12. नियोजनपरीक्षाणां स्वरूपं सञ्चालनं मूल्याकलनञ्च कथं भवेदिति सोदाहरणं विवृणुत।

अथवा

अधिगन्तुः समेकितविवरणिका (Consolidated Learner Profile) कथं निर्मातव्या? शिक्षणाधिगमप्रक्रियां कथम् इयम् उपकरोति? सविस्तरं लिखत।

SS-II/3/2503/23

तृतीयपत्रम्

समसामयिकभारतं शिक्षा च

समयः घण्टात्रयम् **पूर्णाङ्काः 100**

क. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(6×5=30)**

1. उपनयन–पबज्जा संस्कारयोः मध्ये अन्तरं विशदयत।
2. वैदिकशिक्षायां ज्ञानार्जनस्य मुख्यविधयः के? कमपि एकं विवेचयत।
3. बहु–उद्देशीयविद्यालयस्य सम्प्रत्ययः कः?

अथवा

प्राच्य–पाश्चात्यविवादः कः? स्पष्टयत।

4. मुहम्मदीयकाले स्त्रीशिक्षायाः प्रसारः कथम् आसीदिति प्रपञ्चयत।

अथवा

वैदिककाले स्त्रीशिक्षायाः विकासः कथं जातः? स्पष्टयत।

5. श्यामफलकाभियानस्य महत्त्वं किम्? स्पष्टयत।
6. अधोमुखनिस्यन्दनसिद्धान्तः कः? स्पष्टयत।

अथवा

वर्धाशिक्षानीतेः वैशिष्ट्यं विवृणुत।

ख. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(4×10=40)**

7. प्राथमिकशिक्षायाः वैश्वीकरणे अनुभूयमानाः समस्याः काः? प्रपञ्चयत।
8. शिक्षक–प्रशिक्षणे राष्ट्रियशैक्षिकानुसन्धानप्रशिक्षणपरिषदः भूमिकां वर्णयत।

अथवा

शिक्षाधिकाराधिनियमस्य मुख्यान् प्रावधानान् विलिख्य तत्कारणेन समाजे आगतं परिवर्तनं विशदयत।

9. संगणकयुगे नवोदयविद्यालयानां स्थापनायाः आवश्यकताः काः? विवेचयत।

अथवा

भूमण्डलीकरणपरिस्थितावपि केन्द्रीयविद्यालयानां स्थापनायाः आवश्यकताः काः? विवेचयत।

10. उच्चशिक्षायाः प्रसारे विनिमयने च विश्वविद्यालयानुदानयोगस्य भूमिका का? स्पष्टयत।

ग. द्वौ प्रश्नौ समाधेयौ। **(2×15=30)**

11. स्वतन्त्रभारते संस्कृतशिक्षायाः प्रचाराय प्रसाराय च प्रथमसंस्कृतशिक्षायोगेन प्रदत्तानां परामर्शानां समालोचनं क्रियताम्?

अथवा

बौद्धकाले व्यवस्थितविद्यालयीयप्रणाल्याः (Systematic School Setup) विकासः कथं जातः? प्रपञ्चयत।

12. वर्तमानशिक्षायाम् अभीष्टतया क्रियान्वयनयोग्याः भारतीयज्ञानपरम्परायाः सम्प्रत्ययाः के? विवृणुत।

अथवा

व्यावसायिकशिक्षायाः प्रसारे अनुभूयमानाः समस्याः काः? तासां समाधानानि विवृणुत।

SS-II/4/2504/23

चतुर्थपत्रम्

शास्त्रशिक्षणम्

समयः घण्टात्रयम् **पूर्णाङ्काः 100**

क. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(6×5=30)**

1. किं नाम शास्त्रम्? शास्त्रस्य स्वरूपं लिखत।
2. शास्त्रेषु मङ्गलाचरणस्य वैशिष्ट्यं स्पष्टयत।
3. अन्वयव्यतिरेकौ स्पष्टयत।
4. आगमनविधेः एकमुदाहरणं लिखत।

अथवा

दण्डान्वयविधेः स्वरूपं प्रतिपादयत।

5. प्रहेलिकायाः वैशिष्ट्यं लिखत।

अथवा

न्यायशास्त्रोक्तदिशा प्रमाणानि कानि? संक्षेपेण लिखत।

6. उच्चारणशिक्षणस्य महत्त्वं प्रतिपादयत।

अथवा

शास्त्राध्ययनं किमर्थं करणीयम्?

ख. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(4×10=40)**

7. किं नाम साहित्यम्? साहित्यशास्त्रस्य स्वरूपं वैशिष्ट्यञ्च निरूपयत।
8. निगमनविधेः स्वरूपं सोदाहरणं प्रतिपाद्य गुणदोषान् विवेचयत।

अथवा

मङ्गलाचरणस्य प्रकारान् निरूपयत।

9. अनुबन्धचतुष्टये सम्बन्धं प्रयोजनञ्च विस्तरेण निरूपयत।

10. शाब्दबोधस्य प्रक्रियां विशदयत।

अथवा

'शास्त्रं सुचिन्तितमपि परिशीलनीयम्' इतीमाम् उक्तिं प्रमाणयत।

ग. द्वौ प्रश्नौ समाधेयौ। **(2×15=30)**

11. व्याकरणशास्त्राध्ययनस्य प्रयोजनानि प्रतिपादयत।

अथवा

शास्त्रसंरक्षणसंवर्धनोपायान् विवेचयत।

12. शास्त्रसंरक्षणे केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य योगदानं किमिति सविस्तरं प्रतिपादयत।

अथवा

वेदविकृतिपाठान् उल्लिख्य कमप्येकं पाठं सलक्षणं वर्णयत।

SS-II/5/2505/23

पञ्चमपत्रम्

समावेशात्मकशिक्षा

समयः 1½ घण्टा **पूर्णाङ्काः 50**

क. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(3×5=15)**

1. समावेशात्मकशिक्षायाः महत्त्वं लिखत।

अथवा

विशिष्टशिक्षायाः स्वरूपं किम्?

2. श्रवणदृष्ट्यादिशारीरिकाक्षमतायाः वैशिष्ट्यं निरूपयत।

अथवा

प्रतिभानुमन्दता का?

3. समावेशात्मकविद्यालयस्य सम्प्रत्ययः कः?

ख. द्वौ प्रश्नौ समाधेयौ। **(2×10=20)**

4. समावेशात्मकशिक्षासन्दर्भे विविधावश्यकतानां सम्प्रत्ययं विलिख्य अभिप्रायं स्पष्टयत।

अथवा

प्रतिभाशालिनां लक्षणानि कानि? तेषां विशेषताः काः? इति प्रतिपादयत।

5. समावेशात्मकशिक्षायाः सम्प्रत्ययं निरूपयत।

अथवा

अधिगन्तुः मैत्रीपूर्णमूल्याङ्कनप्रक्रियायाः विकासः कथम्? इति विशदयत।

ग. एकः प्रश्नः समाधेयः। **(1×15=15)**

6. एकीकृतशिक्षा का? इति विलिख्य एकीकृतशिक्षा समावेशितशिक्षायाः कथं भिद्यते? इति प्रदर्शयत।

अथवा

कक्ष्यायां विशेषावश्यकतानां परिपूर्तये अपेक्षिताः सहकारिसेवाः काः? इति विवृणुत।

SS-II/5/2506/23

पञ्चमपत्रम्

शान्तिशिक्षा

समयः 1½ घण्टा **पूर्णाङ्काः 50**

क. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(3×5=15)**

1. शान्तिशिक्षायाः अर्थं स्पष्टीकुरुत।

अथवा

शान्तिशिक्षायाः आवश्यकताः काः? स्पष्टयत।

2. रामायणसन्दर्भे शान्तिशिक्षाम् उल्लिखत।

अथवा

शान्तिदिवसाचरणस्य महत्त्वं प्रतिपादयत।

3. शान्तिशिक्षया अनुशासनोपायान् विलिखत।

ख. द्वौ प्रश्नौ समाधेयौ। **(2×10=20)**

4. प्राथमिकस्तरे पाठ्यचर्यायां शान्तिशिक्षायाः स्वरूपं निरूपयत।

अथवा

शान्तिशिक्षासम्बद्धानां विद्यालयीयसहगामिक्रियाणाम् आवश्यकताः काः? प्रतिपादयत।

5. शान्तिशिक्षायै भारतीयशास्त्राणि कथम् उपकुर्वन्ति? स्पष्टयत।

अथवा

आत्मप्रबन्धने शान्तिशिक्षायाः वैशिष्ट्यं निरूपयत।

ग. एकः प्रश्नः समाधेयः। **(1×15=15)**

6. तन्यताप्रबन्धनाय प्राचीनविधयः के? तन्निवारणे ते कथं सहायकाः भवन्ति? प्रतिपादयत।

अथवा

विविधधर्माणि विश्वशान्तिस्थापनार्थं कारणीभूतानि भवन्ति। सयुक्तिकं विशदयत।

SS-II/5/2507/23

पञ्चमपत्रम्

मानवाधिकारशिक्षा

समयः 1½ घण्टा **पूर्णाङ्काः 50**

क. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(3×5=15)**

1. भारतीयसंविधानस्य विशेषताः लिखत।

2. सूचनाधिकारविषये दशवाक्यानि लिखत।

अथवा

शिक्षा कथं मानवाधिकारत्वेन भजते?

3. स्त्रीणां विशेषाधिकारान् प्रतिपादयत।

अथवा

कमप्येकं भारतीयमानवाधिकारान्दोलनं विमृशत?

ख. द्वौ प्रश्नौ समाधेयौ। **(2×10=20)**

4. मानवाधिकारजागरूकतासंवर्धने शिक्षकविद्यालययोः भूमिकां निरूपयत?

अथवा

सूचनाधिकारं सविस्तरं लिखत।

5. बालानां – योषितां च विशेषाधिकारान् निरूप्य सामाजिकोपेक्षिताः के? विवृणुत।

अथवा

आधारभूतमानवाधिकारेषु समानताम् अभिव्यक्तिञ्च परामृशत?

ग. एकः प्रश्नः समाधेयः। **(1×15=15)**

6. बालानां विशेषसन्दर्भे – अधिगन्तृशिक्षकयोः कर्तव्याधिकारान् विमृशत?

अथवा

राज्यमानवाधिकारायोगस्य कार्याणि क्षेत्रञ्च विशदयत।

SS-II/5/2508/23

पञ्चमपत्रम्

मूल्यशिक्षा

समयः 1½ घण्टा **पूर्णाङ्काः 50**

क. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(3×5=15)**

1. मूल्यं नाम किम्? इति लिखत।

2. मूल्यशिक्षायाः आवश्यकता का? इति निरूपयत।

अथवा

नैतिकतायाः सम्प्रत्ययः कः? इति लिखत।

3. समाजे मानवमूल्यानां प्रामुख्यं किम्? इति निरूपयत।

अथवा

नैतिकी क्रिया का? इति संक्षेपेण प्रतिपादयत।

ख. द्वौ प्रश्नौ समाधेयौ। **(2×10=20)**

4. मूल्यानां प्रकृतिं निरूप्य वर्गीकरणं कुरुत।

अथवा

मूल्यशिक्षायाः महत्त्वं प्रतिपाद्य क्षेत्रं स्पष्टयत।

5. धर्मनिरपेक्षतायाः अभिप्रायं स्पष्टयित्वा शैक्षिकमूल्यानि कानि? इति निरूपयत।

अथवा

सांस्कृतिकसन्दर्भे मानवमूल्यानां महत्त्वं किम्? इति विवृणुत।

ग. एकः प्रश्नः समाधेयः। **(1×15=15)**

6. मूल्यनिर्माणे पाठ्यसहगामिक्रियाः काः भवेयुः? इति विलिख्य तासां भूमिकां विवेचयत।

अथवा

भारतीयसंस्कृतेः मानवमूल्यानां च मूल्याङ्कनं कथं कर्तव्यम्? इति विशदयत।

SS-II/5/2509/23

पञ्चमपत्रम्

शिक्षायां लैंगिकसमस्याः

समयः 1½ घण्टा **पूर्णाङ्काः 50**

क. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। **(3×5=15)**

1. पितृसत्ता कथं समस्येति स्पष्टयत।

2. लैङ्गिकपक्षपातस्य तात्पर्यं किम्? सोदाहरणं स्पष्टयत।

अथवा

वर्गः धर्मः चेत्यनयोः भेदं प्रतिपादयत।

3. सशक्तताभावस्य तात्पर्यं सोदाहरणं प्रपञ्चयत।

अथवा

अपभाषणं किं भवति? सोदाहरणं स्पष्टयत।

ख. द्वौ प्रश्नौ समाधेयौ। **(2×10=20)**

4. लिङ्गभेदस्य तात्पर्यं किं भवति? तस्य दुष्प्रभावं विवेचयत।

अथवा

पाठ्यपुस्तकेषु लैङ्गिकतायाः स्वरूपं विलिख्य तस्याः प्रभावं प्रतिपादयत।

5. स्त्रीशिक्षायां रूढिवादिसंस्कृतेः दुष्प्रभावं विवेचयत।

अथवा

भारतीयसन्दर्भे सरंचनात्मकसिद्धान्तानुप्रयोगं सविस्तरं विवृणुत।

ग. एकः प्रश्नः समाधेयः। **(1×15=15)**

6. लैङ्गिकसमस्यायाः दूरीकरणाय पाठ्यचर्यायाः विस्तृतभूमिकां प्रतिपादयत।

अथवा

टिप्पणीः लिखत –

(क) यौनम्

(ख) स्त्रीत्वम्

(ग) लैङ्गिकसमस्यायाः समाधानाय शिक्षकस्य भूमिका